

ність банківських установ на ринку інноваційного інвестування: методологічні засади : автореф. дис... докт. екон. наук : 08.00.08 / Державний вищий навчальний заклад "Українська академія банківської справи Національного банку України" / Т. А. Васильєва. — Суми, 2008. — 38 с. 11. Аванесова І. А. Оцінка кредитної діяльності банку / І. А. Аванесова // Фінанси України. — 2005. — № 8. — С. 103–108. 12. Мироненко В. П. Формування фінансово-кредитної політики на державному та регіональному рівні / В. П. Мироненко // Наукові доповіді НАН України. — 2008. — С. 23–32. 13. Положення "Про порядок визначення та застосування комплексної рейтингової оцінки комерційних банків за системою "САМЕЛ", затверджене Постановою Правління НБУ № 171 від 08.05.2002 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.nbu.gov.ua>. 14. Положення НБУ "Про порядок формування і використання резерву для покриття можливих втрат по кредитних операціях банків", затверджене Постановою Правління НБУ № 279 від 06.07.2000 р. з доповненнями № 406 (№ 1206-08) від 01.12.2008 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.nbu.gov.ua>. 15. Тридід О. В. Концептуальні засади формування організаційно-економічного механізму управління банком / О. В. Тридід, В. Я. Вовк // Фінанси України. — 2009. — № 1. — С. 98–107 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.nbu.gov.ua>.

Стаття надійшла до редакції
12.02.2010 р.

УДК 336.14:352

Гришацук І. І.

КРИТИЧНИЙ АНАЛІЗ МЕТОДИЧНИХ ПІДХОДІВ ДО ОЦІНКИ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОДИНИЦІ

Анотація. Проведено критичний аналіз існуючих підходів до оцінки фінансового потенціалу адміністративно-територіальної одиниці з визначенням його структурних складових. Запропоновано застосування двоєдиного підходу до оцінки останнього за системою кількісних та якісних характеристик.

Анотация. Проведен критический анализ существующих подходов к оценке финансового потенциала административно-территориальных единиц с выделением его структурных элементов. Предложено применение двойственного подхода к оценке с использованием системы количественных и качественных характеристик.

Annotation. The existent approaches to the estimation of financial potential of administrative-territorial unit with the determination of its structural constituents are analysed, also the application of dual approach to its estimation by system of quantitative and high-quality descriptions is offered.

Ключові слова: адміністративно-територіальна одиниця, можливості, фінансові ресурси, фінансовий потенціал.

Недосконалість методичного забезпечення оцінювання фінансового потенціалу територіальних одиниць усіх рівнів бюджетного устрою України створює низку проблем у фор-

муванні її вираженої бюджетної політики. Загострює проблему незначний інтерес науковців, економістів та політиків до питань визначення останнього на нижчих ланках державного устрою.

У науковій літературі проблеми оцінювання фінансового потенціалу різних рівнів висвітлені у роботах багатьох провідних зарубіжних та вітчизняних науковців, а саме: Н. Колесникової, Ю. Молодожена, І. Чуницької, Л. Тугая, С. Шумської та ін. Однак, кожен із авторів фінансовий потенціал розглядає з різних позицій, що ускладнює розробку єдиного підходу оцінки останнього для кожної територіальної одиниці.

Існування різноманітних напрямків дослідження фінансового потенціалу пояснюється, перш за все, неоднозначністю економічної думки щодо визначення сутності, а отже і методичних підходів до його оцінки. На сьогодні, фінансовий потенціал розглядається таким чином:

1. З позиції територіальної належності: фінансовий потенціал країни; фінансовий потенціал регіону; фінансовий потенціал адміністративно-територіальної одиниці.

2. По відношенню до розпорядника коштів грошових фондів: фінансовий потенціал органів державного управління; фінансовий потенціал суб'єктів підприємницької діяльності; фінансовий потенціал населення.

3. З позиції структурної складової економічного потенціалу: фінансовий потенціал розглядається як сукупність фінансових ресурсів; фінансовий потенціал – як показник оцінки фінансового стану суб'єктів господарювання.

Таким чином, метою цієї роботи є наукове обґрунтування удосконалення методики оцінки фінансового потенціалу адміністративно-територіальної одиниці (АТО) (держави, регіону, області, району, міста, села або селища).

Методичний підхід до оцінювання фінансового потенціалу регіону на основі структуризації джерел його формування запропоновано російським ученим Н. Колесниковою [1]. Вона пропонує оцінювати фінансовий потенціал регіону як сумарну величину ресурсів різноманітних економічних суб'єктів. Такий підхід звужує сутність фінансового потенціалу до сукупності наявних фінансових ресурсів і не дозволяє визначати ефективності від їх залучення та використання.

Інший підхід до оцінювання фінансового потенціалу регіону запропоновано О. Камеліною. Зокрема вона пише: "головним критерієм комплексної оцінки фінансового потенціалу та ефективності обраної фінансової стратегії розвитку регіону є валовий внутрішній продукт, його параметри та вартісна структура формування" [2]. Указуючи на критерії розвитку регіону, очевидно, автор має на увазі економічний розвиток, оскільки кількісне збільшення показника темпу зростання валового внутрішнього продукту (валового національного продукту, національного доходу) за визначений проміжок часу або на душу населення обумовлює економічне зростання території [3]. Однак такий підхід до оцінки фінансового потенціалу регіону важко назвати комплексним, оскільки у його розрахунок покладений лише один показник. При цьому втрачається сутність поняття "потенціал" як сукупність фінансових ресурсів та їх резервів, оскільки валовий внутрішній продукт виражає лише сформовану сукупність фінансових ресурсів. За такого підходу до оцінювання фінансового потенціалу залишаються відкритими питання: "Наскільки ефективно використовувались фінансові ресурси?", "Наскільки розпорядники коштів грошових фондів здатні та бажають реалізувати програми розвитку окремих адміністративно-територіальних одиниць" тощо. Таким чином, за лаштунками оцінки фінансового потенціалу залишаються якісні показники його оцінки.

Автор статті не виключає необхідності та доцільності використання показника валового внутрішнього продукту при оцінюванні фінансового потенціалу адміністративно-територіальної одиниці, але в сукупності з іншими, якісними показниками. Так, за визначенням іншого відомого класика [4] "кращим мірилом економічного зростання є реальний валовий продукт, який доповнюється даними про досуг, чисельність та склад населення, якість продукції, неекономічні фактори".

Ю. Молодожен у роботі [5] проводить паралель між системою показників оцінки потенціалу території та її соціально-економічним станом. Такий підхід, на думку автора, обмежує параметри оцінювання потенціалу адміністративно-територіальної одиниці, а зокрема фінансового потенціалу, показниками визначення її соціально-економічного стану. Однак, незважаючи на цю обмеженість, автор радить використовувати різні методи оцінки показників та процедур обробки первинних даних. А саме, Ю. Молодожен пропонує використовувати неформальні методи для оцінки якісних характеристик потенціалу адміністративно-територіальної одиниці.

Методичний підхід до формування фінансового потенціалу держави знаходимо у роботі [6] І. Чуницької. В основу його оцінки автор покладає структурування фінансового потенціалу як сукупності фінансових ресурсів суб'єктів економічних відносин, а саме: зведеного бюджету, доходів підприємств, доходів домогосподарств, доходів фінансових організацій та іноземних інвестицій. Усі ці структурні елементи автор І. Чуницька розглядає у взаємодії одного з одним та під впливом зовнішніх чинників. Очевидно, рівень фінансового потенціалу також залежить від того, наскільки налагодженою є така взаємодія, тобто якісних характеристик реалізації фінансового потенціалу.

У роботі [7] Л. Тугай дає таке визначення останнього. Автор вказує на те, що фінансовий потенціал регіону – це не лише сукупність фінансових ресурсів і можливостей суспільства, а їхня органічна єдність. На відміну від визначення І. Чуницької, яка також у фінансовому потенціалі вбачає синергетичний ефект від наявних фінансових ресурсів та можливостей їх залучення, Л. Тугай виокремлює ще одну складову фінансового потенціалу регіону – ефективність використання фінансових ресурсів. Отже, такий підхід до оцінювання фінансового потенціалу регіону є дещо ширшим і може бути покладений в основу оцінювання фінансового потенціалу адміністративно-територіальної одиниці. Також Л. Тугай пропонує проводити оцінку фінансового потенціалу регіону за системою математичних та вербальних оцінок. Напевно, автор [7] системою математичних показників пропонує виконувати аналіз кількісного стану фінансового потенціалу адміністративно-територіальних одиниць, а системою вербальних – проводити оцінку його якісних характеристик.

Наступний підхід до оцінювання фінансового потенціалу країни пропонує С. Шумська [8]. Вона розглядає фінансовий потенціал України як сукупність фінансових ресурсів. На її думку, він формується з таких складових:

1. Фінансові ресурси, що перебувають у розпорядженні органів державного управління.
2. Фінансові ресурси суб'єктів підприємницької діяльності різних форм власності й видів діяльності.
3. Фінансові ресурси населення.

Але, як вказувалось раніше, не можливо провести оцінку фінансового потенціалу держави без урахування його якісних характеристик. На це вказує у своїй роботі і С. Шумська. Вона зазначає: "кожний сегмент фінансів, який було розглянуто з точки зору формування сукупного фінансового потенціалу, зберігає свою самостійність і функції, і разом вони, окрім того, ще й є основою реалізації національних інтересів країни. Тому в рамках розробки довгострокової національної фінансової стратегії

розв'язання завдання кількісної оцінки фінансових можливостей української економіки ускладнюється, що пов'язано із необхідністю не лише дослідження окремих складових фінансового потенціалу, а й урахування взаємозв'язків між ними і синергетичного ефекту, що у цілому показує невикористаний потенціалу країни, а отже, й можливі джерела зростання" [8]. Очевидно, що автор в даному випадку має на увазі якісні характеристики фінансового потенціалу держави.

Розуміючи під фінансовим потенціалом країни здатність (можливість) до мобілізації незадіяних фінансових ресурсів, неможливо уникнути відповіді на запитання: "наскільки повною мірою використовуються такі можливості". Останні реалізуються через систему налагоджених взаємозв'язків між суб'єктами ринкового простору. Якісні ж характеристики фінансового потенціалу висвітлюють дієвість цих взаємозв'язків і відповідають на питання про їх стан, а кількісні характеристики вказують на результат їх діяльності, тобто оцінюють стан розвитку адміністративно-територіальної одиниці.

З огляду на викладене вище, доцільно прийняти за основу оцінювання фінансового потенціалу адміністративно-територіальної одиниці методичні підходи, запропоновані С. Шумською та Л. Тугаєм. Саме ці підходи конкретизують кожен структурний елемент фінансового потенціалу адміністративно-територіальної одиниці у їх органічній єдності і дозволяють сформулювати підхід до оцінки розвитку фінансового потенціалу адміністративно-територіальної одиниці.

У таблиці представлені підсумки проведеного аналізу підходів до оцінки фінансового потенціалу адміністративно-територіальної одиниці.

Таблиця

Аналіз підходів до оцінки фінансового потенціалу адміністративно-територіальної одиниці

Автор	Складові фінансового потенціалу адміністративно-територіальної одиниці		
	Сукупність фінансових ресурсів території	Можливості суб'єктів господарювання (органів місцевого самоврядування, підприємств, домашніх господарств)[9] щодо забезпечення розвитку території	Синергетичний ефект взаємодії фінансових ресурсів і можливостей суб'єктів господарювання до розвитку
Колесникова Н. [1]	+	-	-
Камеліна О. [2]	+	-	-
Молодожен Ю. [5]	+	+	-
Чуницька І. [6]	+	+	+
Шумська С. [8]	+	+	+
Тугай Л. [7]	+	+	+

Умовні позначки: "+" – характеристики фінансового потенціалу знайшли відображення у підході автора; "-" – не знайшли відображення у підході автора

Узагальнення інформації таблиці дозволяє конкретизувати структурні складові фінансового потенціалу та зробити висновок про те, що фінансовий потенціал адміністративно-територіальної одиниці є складною категорією. Це вимагає застосування двоєдиного підходу до його оцінювання, а саме за системою кількісних та якісних характеристик. Методологічною основою оцінки останніх є технології соціологічних досліджень [5; 7]. Ці методи дозволяють доповнити результати використання формальної аналітичної інформації і конкретизувати проблемні питання кожної із сфер соціально-економічного розвитку АТО.

Використання неформальних методів оцінки фінансового потенціалу АТО дозволяє виявити резерви його розвитку. Цей висновок ґрунтується на результатах анкетування фахівців фінансових відділів органів місцевої влади, представленого автором у роботі [10]. Ці результати вказують на те, що резервами розвитку фінансового потенціалу АТО є реалізація таких заходів:

у першу чергу – збільшення переліку власних доходів місцевого бюджету (оцінка респондентів склала 75 % відповіді "так" чи відповіді "скоріше так, ніж ні");

у другу – зміна частки відрахувань до державного бюджету (67 % респондентів);

у третю – створення економічних умов до розвитку малого бізнесу, посилення інвестиційної привабливості території та подолання інертності громадян до підприємництва (60 % респондентів) [10].

Для реалізації вказаних першочергових заходів потрібно мати відповідні фінансові ресурси. Методологічною основою виявлення таких ресурсів є оцінка фінансової стійкості адміністративно-територіальної одиниці як резерву її розвитку.

Таким чином, на основі узагальнення підходів до оцінки фінансового потенціалу адміністративно-територіальної одиниці були визначені його структурні складові, оцінку яких доцільно проводити за системою кількісних та якісних характеристик. Застосування двоєдиного підходу до оцінки фінансового потенціалу адміністративно-територіальної одиниці дозволить оцінити синергетичний ефект взаємодії наявних фінансових ресурсів території та можливостей, зацікавленості й ініціативності суб'єктів господарювання до активізації цих ресурсів з метою її сталого економічного розвитку.

Література: 1. Колесникова Н. А. Финансовый и имущественный потенциал региона: опыт регионального менеджмента / Н. А. Колесникова. – М. : Финансы и статистика, 2000. – 240 с. 2. Комеліна О. В. Фінансовий потенціал регіону: сучасні проблеми формування та використання / О. В. Комеліна // Економіка і регіон. – 2003. – № 1. – С. 30–35. 3. Макконелл К. Р. Економіка. Т. 2 / К. Р. Макконелл, С. Л. Брю. – М. : Республика, 1992. – 400 с. 4. Самуэльсон П. Экономика / П. Самуэльсон. – М. : Прогресс, 1964. – 780 с. 5. Молодожен Ю. Б. Методологічні підходи до розробки системи індикаторів оцінки потенціалу та розвитку адміністративно-територіальних одиниць / Ю. Б. Молодожен // Статистика України. – 2006. – № 4. – С. 94–98. 6. Чуницька І. І. До питання формування та реалізації фінансового потенціалу держави / І. І. Чуницька // Інвестиції: практика та досвід. – 2007. – № 13. – С. 28–32. 7. Тугай Л. В. Економічна сутність фінансового потенціалу та його оцінка / Л. В. Тугай // Регіональна економіка. – 2007. – № 1. – С. 245–249. 8. Шумська С. С. Фінансовий потенціал України: методологія визначення та оцінки / С. С. Шумська // Фінанси України. – 2007. – № 5. – С. 55–64. 9. Зяцьковський І. В. Фінанси суб'єктів господарювання в умовах інституціональних перетворень : монографія / І. В. Зяцьковський. – Тернопіль : Економічна думка, 2006. – 388 с. 10. Мартюшева Л. С. Аналіз та оцінка системи управління фінансовим потенціалом адміністративно-територіальної одиниці / Л. С. Мартюшева, І. І. Гринашук // Економіка: проблеми теорії та практики : збірник наукових праць Дніпропетровського національного університету. – 2009. – Вип. 253. – Т.4. – С. 1078–1092.

Стаття надійшла до редакції
10.12.2009 р.

УДК 338.242:519.86

Козловський С. В.

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РЕГІОНАЛЬНОЮ СОЦІАЛЬНО- ЕКОНОМІЧНОЮ СИСТЕМОЮ

Анотація. Проведено дослідження методичних підходів регіонального стратегічного управління соціально-економічних систем. На основі використання евристично векторно-матричних методів аналізу запропоновано механізм регіонального управління. Розроблено структуру системи управління регіоном як соціально-економічним об'єктом з використанням методу ранжирування стратегічних завдань.

Анотация. Проведено исследования методических подходов регионального стратегического управления социально-экономических систем. На основе использования эвристически векторно-матричных методов анализа предложен механизм регионального управления регионом как социально-экономическим объектом с использованием метода ранжирования стратегических задач.

Annotation. The researches of methodical approaches of regional strategic management of social and economic systems are led. On the basis of use heuristically vector matrix methods of analysis the mechanism of regional management is offered. The structure of a region control system as social and economic object with use of the method of ranging of strategic problems is developed.

Ключові слова: стратегія, управління, регіон, економічна система.

Зміни в економіці України за останні роки вимагають приймати обґрунтовані стратегічні рішення, стратегічне управління стає нагальною потребою. Незважаючи на популярність даної проблематики і досить велику кількість публікацій як закордонних, так і вітчизняних авторів, багато важливих питань дотепер залишаються малодослідженими і дискусійними. Центральне місце серед них займає проблема створення цілісних наукових основ стратегічного управління і планування комплексним соціально-економічним розвитком регіонів.

У зв'язку із цим зростає актуальність і необхідність переосмислення теоретичних передумов формування стратегічного управління і регулювання економіки на регіональному рівні, а також розробки форм, методів та інструментів стратегічного управління. Варто враховувати, що стратегічне управління в регіонах проводиться в рамках нового управлінського підходу, у якому держава, регіони і території не супідрядні системи влади, а системи з розподіленими центрами управління, що орієнтуються на власні інтереси й цілі. Принципова новизна даного підходу робить його складним для впровадження у практику управління, особливо в регіонах із сильними традиціями директивно-ієрархічного управління. Технології стратегічного управління в регіоні належать до нового покоління соціально-гуманітарних технологій управління соціальними, економічними й культурними змінами.